

Geheide hits om te lachen en te huilen

Terwijl de filmwereld in rep en roer was voor de jaarlijkse Oscar-uitreikingen, verscheen in het vakblad *Cognition and Emotion* een verslag van de verkiezingen van de beste fragmenten op emotioneel gebied. Om te huilen: *Bambi*.

door EDITH DAS

WETENSCHAPPERS die emoties bestuderen, worstelen vaak met het probleem hoe ze in het laboratorium het best emoties kunnen opwekken. Hoe laat je iemand in tranen uitbarsten zonder dat hij daar een trauma aan overhoudt? Hoe maak je de proefpersoon op een gestandaardiseerde manier razend van woede, zonder dat hij je naar de keel vliegt? Sommige onderzoekers werken met medeplichtigen in een complot om proefpersonen de stuipen op het lijf te jagen. Anderen gebruiken hypnose, muziek of filmfragmenten als middel om emoties op te wekken. Films hebben het voordeel dat ze vaak realistisch en invoelbaar zijn, maar een probleem is dat het niet duidelijk is wat een film precies teweegbrengt.

De Amerikaanse psychologen Gross en Levenson hebben daarom op grote schaal films laten beoordelen op de mate waarin ze gevoelens oproepen als vreugde, verbazing, woede, vrees, verdriet, en walging. Voor elke emotie wilden ze uiteindelijk twee filmfragmenten hebben die deze emotie zuiver en intens oproepen, dus zonder vermenging met andere emoties. Deze fragmenten zouden dan voortaan als standaard kunnen dienen bij het onderzoek naar emoties. Een filmresearchteam van onder anderen collega's en filmcritici toog aan het werk en maakte een voorselectie uit meer dan 250 speelfilms. Dit resulteerde in 78 nominaties van filmfragmenten, die vervolgens door een kleine vijfhonderd proefpersonen van 17 tot 43 jaar, werden beoordeeld.

Vreugde, verdriet en walging blijken met films het gemakkelijkst te worden opgewekt. Zo was het bijvoorbeeld voor iedereen lachen gieren brullen geblazen bij het fragment *When Harry met Sally* waar Sally in een café luidkeels demonstreert dat een vrouw een orgasme kan simuleren. De tweede film die iedereen de tranen over de wangen deed rollen van het lachen was de komedie *Robin Williams Live*.

Ook bij *The champ* kwamen de zakdoeken tevoorschijn, maar dan om het pure leed. Een jongen ziet zijn door hem aanbeden vader sterven, nadat deze in de ring in elkaar is geslagen. Meer dan tachtig procent van de proefpersonen toonde zich hevig aangedaan bij deze scène. Erg verdrietig waren de studenten ook om de dood van de moeder van Bambi. Een andere bekende 'tearjerker' is natuurlijk *Kramer vs Kramer*. Zoals verwacht raakte menigeen tot tranen geroerd bij het zien van deze film. Maar als onderzoeksmateriaal vormt hij een probleem, want door het verdriet heen speelden telkens ook andere emoties een rol, vonden de proefpersonen. Gemengde gevoelens dus bij deze film.

Amputatie

Ronduit walgelijk was de scène uit *Pink flamingoes* waarin iemand hondenpoep eet, hoewel de amputatie van een arm in *Amputation* dit tafereel naar de kroon stak. Walging werd van alle emoties het sterkst ervaren. Woede kon ook intens worden beleefd, maar dat ging bijna altijd samen met afschuw. Volgens de auteurs is dit bij films een algemene tendens. Boosheid wekt kennelijk

andere negatieve gevoelens op.

Filmmateriaal dat de mensen nog het best tot pure razernij brengt komt uit *Cry freedom*. De mishandeling van betogers door de politie maakte de proefpersonen des duivels. Iets dergelijks deed zich voor bij de film *My bodyguard*.

Uit veiligheidsoogpunt is daarom het vertonen van strandscènes in de bioscoop misschien beter. Ze bezorgen de kijker onveranderlijk een prettig gevoel van tevredenheid. Geheel overrompeld waren de studenten uit het onderzoek door de agent in *Capricorn One*, toen deze onverhoeds door een deur vloog. In *Sea of love* waren het duiven die hoog scoorden met een verrassingsaanval.

De meest angstaanjagende films, ten slotte, zijn *The shining*, met een telepathisch jongetje, en *The silene of the lambs*. Huiveringwekkend in deze laatste film is de psychopaat, gespeeld door Anthony Hopkins. Hij vrat zijn slachtoffers levend op. De proefpersonen zaten van angst aan hun stoel genageld bij de spannende achtervolgingsscène aan het eind van deze film. Vrouwen waren het meest onder de indruk, maar dat gold overigens voor alle (zelfgerapporteerde) emotionele ervaringen bij deze films.

FOTO CONCORDE FILM

De leukste scène van de jaren negentig: uit *When Harry met Sally*.

Belgen

Het onderzoek van de Amerikanen sluit aan bij dat van de Belg Philippot uit 1993, toentertijd eveneens in *Cognition and Emotion* gepubliceerd. Zijn aanpak was minder ambitieus dan die van Gross en Levenson. Hij putte materiaal uit niet meer dan twintig films, terwijl de Amerikanen er 250 onderzochten.

De films van Philippot bleken bij de Belgische studenten alleen vreugde en verdriet zuiver op te roepen. *Le magnifique* bevat twee scènes waarin de proefpersonen onmiskenbaar veel plezier schepten. De film is een parodie op James Bond-films en de beide fragmenten laten zien hoe de held aan nep-KGB-agenten ontsnapt, en hoe aan het strand zijn poging tot het verleiden van een vrouw wreed verstoord wordt door een duiker. Twee fragmenten uit *Kramer vs Kramer* waren, in tegenstelling tot het Amerikaanse onderzoek, zuivere 'tearjerkers'. Het is niet duidelijk waaraan dit verschil in emotionele ervaring tussen de Belgen en de Amerikanen ligt. De scènes laten vader en zoon zien, de ene keer in het park en de andere keer thuis als de jongen naar bed gaat. De vader heeft een wanhopige blik in de ogen, terwijl het jongetje beide keren huilt van verdriet.

Bij woede, angst en afkeer was er bij de Belgen meestal sprake van gemengde gevoelens. Vooral boosheid en afkeer gingen vaak samen. *The old gun* en *Sophie's choice*, die zich beide afspelen in de Tweede Wereldoorlog, wekten niettemin de meeste woede op, terwijl twee uiterst barbaarse fragmenten uit *Faces of death* tot afgrijzen leidden. Angst ten slotte. Speelde de grootste rol bij *Psycho* en bij Halloween. In beide films is de griezelligste scène die waarin een vrouw door een onduidelijke schaduw met een mes wordt bedreigd.

EDITH DAS